

BÖLÜM 2

BANDURA'NIN SOSYAL ÖĞRENME KURAMI, EMZİRME VE EBELİK

Nurdan KAYA YILMAZ¹

GİRİŞ

Emzirme, özelde ana-çocuk genelde toplum sağlığının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir davranıştır. Çoğu kadın bilgi yetersizliği, sosyal destek eksikliği, düşük süt algısı ve düşük öz güven nedeniyle emzirememektedir. Emzirme davranışı, annenin eğitim düzeyi, ekonomik durum ve emzirme hakkındaki bilgi durumu gibi çeşitli faktörlerden etkilenen öğrenilmiş bir davranıştır. Emzirmenin başlatılması ve sürdürülmesinde prenatal dönemden başlayarak emzirme ile ilgili eğitim, destek ve danışmanlık oldukça önemlidir. Doğum sonu erken dönemde obstetrik birimlerde çalışan ebe ve hemşireler annelere ilk bir saat içinde emzirmeyi başlatmada destek olmaktadır. Fakat çoğu kadın doğum öncesi ve doğum sonrası (taburculuk sonrası) emzirme ile ilgili yeterli eğitim ve danışmanlık almadığı için emzirmeyi sürdürememektedir.

Sosyal Öğrenme Kuramı, Albert Bandura tarafından 1960'lı yılların başında tanıtılmıştır. Hala günümüzde pek çok alanda büyük etkisi olan önemli bir kuramdır. Öz yeterlilik, bireylerin hedeflerine ulaşmada belirli bir davranışın etkili olduğuna ve aynı zamanda bunu gerçekleştirebilecek yeteneklerine inanmalarıdır. Emzirme öz-yeterlilik kavramı, bu kurama dayanmaktadır. Emzirme öz-yeterlilik inancı, annenin emzirmeyi seçip seçmeyeceğini, bunun için ne kadar çaba harcayacağını, emzirmeye ilişkin düşünceleri ve emzirme sürecindeki zorluklara karşı ne kadar mücadele edeceğini, dolayısıyla annenin emzirme sürecinde karşılaşacağı zorluklar ile baş edebilme yeteneğini gösterir. Bu bölümde annelerin emzirme öz-yeterliliğini etkileyen faktörler, artırıcı müdahaleler ve ebeler düşen rol ve sorumluluklar güncel bilgiler ışığında aktarılmıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, nurdan.kaya@omu.edu.tr,
ORCID iD: 0000-0002-8910-381X

KAYNAKLAR

1. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*. 1977;84:191-215. doi:10.1037/0033-295X.84.2.191.
2. Ormond J. E. (2010). Social learning theory. In Weiner IB & Craighead WE (ed.) *The Corsini encyclopedia of psychology*. Hoboken NJ: John Wiley & Sons, Inc. 2010. p. 1-4. doi:10.1002/9780470479216.corpsy0892.
3. Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: Social cognitive theory. Inside Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
4. Pajares F. Self-efficacy beliefs in academic settings. *Review of Educational Research*. 1996;66:543-578. doi:10.3102/00346543066004543
5. Bandura A. Self-Efficacy. In V.S. Ramachaudran (Ed.). *Inside Encyclopedia of Human Behavior* (4. ed, pp. 71-81). 1994, New York: Academic Press.
6. Şahin BM, Özerdoğan N. Başarılı emzirme için sosyal bilişsel ve emzirme öz-yeterlilik kuramlarına dayalı hemşirelik bakımı. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 2014; 11(3):11-15.
7. Bilgen H, Kültürsay N, Türkylmaz C. Turkish Neonatal Society guideline on nutrition of the healthy term newborn. *Türk Pediatri Ars*, 2018; 53(Suppl 1): 128-137.
8. Victora CG, Bahl R, Barros AJ. Et al. Breastfeeding in the 21st century: epidemiology, mechanisms, and lifelong effect. *The lancet*, 2016; 387(10017): 475-490.
9. Krol KM, Grossmann T. Psychological effects of breastfeeding on children and mothers. *Bundesgesundheitsblatt, Gesundheitsforschung, Gesundheitsschutz*, 2018; 61(8): 977-985. doi:10.1007/s00103-018-2769-0
10. Binns C, Lee M, Low WY. The long-term public health benefits of breastfeeding. *Asia Pacific Journal of Public Health*, 2016; 28(1): 7-14.
11. Karakaş NM, Dağlı FŞ. Bebeklerde bağlanmanın önemi ve etkileyen etmenler. *Türk Pediatri Arşivi*; 2019, 54(2): 76-81.
12. WHO. Infant and young child feeding 2021. (16.09.2023 tarihinde <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/infant-and-young-child-feeding> adresinden ulaşılmıştır).
13. Kartal T, Gürsoy E. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında (2015-2030) Emzirmenin Önemi ve Türkiye'deki Mevcut Durum Işığında Hemşireye Düşen Görevler. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 2020; 10(2); 147-153.
14. UNICEF. UNICEF: Aile dostu politikaların anne sütüyle besleme oranlarını tüm dünyada artırma açısından önemi. 2019. (16.09.2023 tarihinde <https://www.unicef.org/turkiye/bas%C4%B1n-b%C3%BCtenleri/unicef-aile-dostu-politikalar%C4%B1n-anne-s%C3%BCt%C3%BCyle-besleme-oranlar%C4%B1n%C4%B1-t%C3%BCm-d%C3%BCnyada-adresinden-ulaşılmıştır>).
15. TNSA. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2018. (16.09.2023 tarihinde http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf adresinden ulaşılmıştır).
16. Yenil K, Tokat MA, Ozan YD. ve ark. Annelerin emzirme öz-yeterlilik algıları ile emzirme başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 2013; 10(2):14-19.
17. Işık C, Küğçümen G. Laktasyon dönemindeki annelerin yetersiz süt algısının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2021; 6(3): 491-506.
18. Çınar N, Topal S, Çaka SY. ve ark. Annelerde postpartum depresyon, sosyal destek ve emzirme öz yeterliliği arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 2023; 32(2): 113-122.
19. Awaliyah SN, Rachmawati IN, Rahmah H. Breastfeeding self-efficacy as a dominant factor affecting maternal breastfeeding satisfaction. *BMC Nursing*, 2019; 18(1): 1-7.
20. Dennis CL, Faux S. Development and psychometric testing of the Breastfeeding Self-Efficacy Scale. *Research in Nursing & Health*, 1999; 22(5): 399-409.
21. Konukoğlu T, Pasinlioğlu T. Gebelerde emzirme öz-yeterliliği ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2021; 4(1): 12-22.
22. Aydın D, Aba YA. Annelerin sağlık okuryazarlığı düzeyleri ile emzirme öz-yeterlilik algıları arasındaki ilişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2019;12(1):31-39.

Ebelikte Güncel Çalışmalar III

23. Ergezen Y, Efe E, Çalışkan F. ve ark. Doğum sonu dönemde annelerin emzirme öz-yeterlilik algıları ile emzirme başarıları arasındaki ilişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2021; 14(3): 217-223.
24. Kocaöz FŞ, Destegül D, Kocaöz S. Comparison of the breastfeeding outcomes and self-efficacy in the early postpartum period of women who had given birth by cesarean under general or spinal anesthesia. *J Matern Fetal Neonatal Med*. 2021;34(10):1545-1549. doi:10.1080/14767058.2019.1639660
25. Gerçek E, Sarıkaya Karabudak S. et al. The relationship between breastfeeding self-efficacy and LATCH scores and affecting factors. *J ClinNurs.*, 2017; 26(7-8): 994-1004.
26. Kılıcı H, Çoban A. The Correlation Between Breastfeeding Success in the Early Postpartum Period and the Perception of Self-Efficacy in Breastfeeding and Breast Problems in the Late Postpartum. *Breastfeed Med*. 2016;11:188-195. doi:10.1089/bfm.2015.0046
27. Aluř Tokat M, Serçekuş P, Yenal K. ve ark. Early postpartum breast-feeding outcomes and breast-feeding self-efficacy in turkish mothers undergoing vaginal birth or cesarean birth with different types of anesthesia. *Int J Nurs Knowl*, 2015;26(2):73-79.
28. Zhu J, Chan WCS, Zhou X, et al. Predictors of breastfeeding self-efficacy among Chinese mothers: A crosssectional questionnaire survey. *Midwifery*, 2014;30(6):705-711.
29. Gökçeođlu E, Küçüköđlu S. Annelerin Emzirme Öz-Yeterlilikleri ile Sütün Yeterlilik Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Global Health Promotion* 2014; 1-9.
30. İnce T, Aktaş G, Aktepe N. ve ark. Annelerin emzirme öz yeterlilikleri ve emzirme başarılarını etkileyen özelliklerin değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 2017; 7 (3): 183-190.
31. Mercan Y, Tari-Selcuk K. Association between postpartum depression level, social support level and breastfeeding attitude and breastfeeding self-efficacy in early postpartum women. *PLoS One*. 2021;16(4):e0249538. doi:10.1371/journal.pone.0249538
32. Baysal HY, Türkođlu N, Küçüköđlu S. Sağlıklı ve hasta bebeği olan annelerin emzirme öz-yeterlilik algılarının karşılaştırılması. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 2014; 4(1): 31-36.
33. Gölbaşı Z, Tuđut N, Karataş, Çetin A. Kısa mesaj ve telefon aramaları ile desteklenen postpartum emzirme danışmanlığının ilk altı aydaki emzirme davranışına etkisi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2019; 10(1): 33-41. doi: 10.31067/0.2018.52
34. Karahmet AY, Bilgiç FŞ. Breastfeeding success in the first 6 months of online breastfeeding counseling after cesarean delivery and its effect on anthropometric measurements of the baby: a randomized controlled study. *Rev Assoc Med Bras (1992)*. 2022;68(10):1434-1440. doi:10.1590/1806-9282.20220540
35. Chipojola R, Chiu HY, Huda MH et al. Effectiveness of theory-based educational interventions on breastfeeding self-efficacy and exclusive breastfeeding: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Nursing Studies*, 2020;109: 103675.
36. Seyyedi, N., Rahmatnezhad, L., Mesgarzadeh, M. et al. Effectiveness of a smartphone-based educational intervention to improve breastfeeding. *Int Breastfeed J*, 2021; 16:70. doi:10.1186/s13006-021-00417-w